

Suvestinė redakcija nuo 2018-02-08 iki 2018-11-23

Nutarimas paskelbtas: TAR 2014-09-26, i. k. 2014-12879

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS DĖL INVESTICIJŲ SKATINIMO IR PRAMONĖS PLĖTROS 2014–2020 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2014 m. rugsėjo 17 d. Nr. 986
Vilnius

Igyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetines priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a** :

Patvirtinti Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programą (pridedama).

Ministras Pirmininkas

Algirdas Butkevičius

Teisingumo ministras,
pavaduojantis ūkio ministrą

Juozas Bernatoniš

INVESTICIJŲ SKATINIMO IR PRAMONĖS PLĖTROS 2014–2020 METŲ PROGRAMA

I SKYRIUS IŽANGA

1. Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programa (toliau – Programa) parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos nacionaline kovos su korupcija 2011–2014 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. IX-711 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos patvirtinimo“, Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, Nacionaline klimato kaitos valdymo politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. XI-2375 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo“, Nacionaline energetinės nepriklausomybės strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, ir įgyvendinant 2014–2020 metų nacionalinę pažangos programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“, Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“, Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1281 „Dėl Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, Valstybinę studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1494 „Dėl Valstybinės studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programos patvirtinimo“, Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 238 „Dėl Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, taip pat atsižvelgiant į Europos Komisijos 2010 m. spalio 28 d. komunikato Nr. KOM (2010) 614 Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Integruota globalizacijos eros pramonės politika“, Europos Komisijos 2012 m. spalio 10 d. komunikato Nr. COM(2012)582 Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Stipresnė Europos pramonė ekonomikos augimui ir atsigavimui skatinti“, Europos Komisijos 2014 m. sausio 22 d. komunikato Nr. COM(2014)14 Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl Europos pramonės atgimimo“ nuostatas.

Punkto pakeitimai:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

2. Programos paskirtis – nustatyti 2014–2020 metų investicijų į paslaugų ir gamybos sektorius skatinimo, pramonės plėtros bendrosios politikos tikslus ir uždavinius, vertinimo kriterijus ir jų reikšmės, siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą.

II SKYRIUS

PROGRAMOS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI, VERTINIMO KRITERIJAI IR JŲ REIKŠMĖS

3. Pirmasis Programos tikslas – didinti tiesiogines investicijas į gamybos ir paslaugų sektorius (toliau – pirmasis Programos tikslas).

Eurostato duomenimis, Lietuvos bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) dalies, kurią sudaro formuojamas bendrasis pagrindinis kapitalas (išskyrus gyvenamąją statybą ir kultivuojamuosius išteklius), ir atitinkamo Europos Sąjungos (toliau – ES) rodiklio santykis 2010 metais buvo 1,07, 2011 metais – 1,19, 2012 metais – 1,13, 2013 metais – 1,29. Pasaulio banko duomenimis, Lietuva 2012 metais pritraukė 416 mln. eurų investicijų ir užėmė paskutinę vietą tarp Baltijos valstybių (Estija pritraukė 1,194 mlrd., Latvija – 780 mln. eurų investicijų). Taigi būtina didinti tiesiogines užsienio ir tiesiogines vidaus investicijas.

Svarbios investicijos – į paslaugų ir ypač gamybos sektorių. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2009 metais materialinės investicijos Lietuvoje buvo 15,6 mln. litų, 2010 metais – 14,3 mln. litų, 2011 metais – 17,5 mln. litų, tačiau didėjantis gamybos pajėgumų naudojimas (2013 metais – 75 procentai) rodo, kad būtina didinti investicijas į gamybos sektorių.

Paslaugų sektoriaus plėtros laipsnis ir šios plėtros tempai atspindi valstybės ekonominio išsivystymo lygį. Lietuvos statistikos departamento ir Jungtinių Amerikos Valstijų Ekonominės analizės biuro duomenimis, Vakarų valstybėse šis sektorius sukuria 72 procentus BVP, o Lietuvoje – 65 procentus BVP.

Svarbu ne tik rūpintis investicijų į minėtus sektorius didinimu, bet ir pabrėžti konkurencinį pranašumą šiose srityse: paslaugų centrų (finansų ir apskaitos, žmoniškųjų išteklių, informacinių technologijų), gamybos (inžinerinės pramonės, ypač mechaninės inžinerijos ir elektros prietaisų (įrangos), duomenų centrų, informacinių technologijų produktų bendrovių ir Lietuvos sumanios specializacijos krypties. Reikėtų investicijų į didesnę nei vidutinę pridėtinę vertę kuriančias verslo paslaugas. Lietuva sėkmingai pritraukė tarptautiniu mastu gerai žinomų įmonių, kurios šalyje įkūrė verslo paslaugų centrus, investicijas. Tikslinga ir toliau orientotis į tas verslo paslaugas, kurioms reikia aukštos kvalifikacijos darbo jėgos, kurios ilgainiui kuria didelę pridėtinę vertę, prisideda prie pramonės plėtros.

4. Pirmojo Programos tikslo pirmasis uždavinys – gerinti investicinę aplinką.

Investicinė aplinka pagerėtų, jeigu būtų patobulintas teisinis reguliavimas, teikiamos finansinės paskatos ir kitokia pagalba investuotojams, skatinama viešojo ir privataus sektorių partnerystė, plečiamas valdžios ir verslo tarpusavio bendradarbiavimas, intensyviai skleidžiama kryptinga informacija apie Lietuvą, kaip patrauklią investuoti valstybę.

Nors pagal verslo sąlygas vertinančio Pasaulio banko tyrimo „Doing Business 2014“ rezultatus Lietuva iš 25 vietos pakilo į 17 vietą, tačiau pagal kai kuriuos kitus reitingus ji vis dar yra vertinama nepalankiai (pavyzdžiui, prisijungimo prie elektros tinklų reitingą, investuotojų apsaugos reitingą ir kitus).

Taigi svarbu tobulinti teisės aktus, reguliuojančius viešąjį interesą, migraciją, darbo santykius, teritorijų planavimą, žemės nuomą, prisijungimą prie elektros tinklų, statybos leidimų išdavimą, viešojo administravimo įstaigų gebėjimą teikti geros kokybės viešąsias paslaugas ir kita. Tai ne tik prisidėtų prie Lietuvos kilimo pagal „Doing Business“ indeksą, bet ir gerokai didintų mūsų valstybės investicinį patrauklumą vidaus ir užsienio investuotojams.

Lietuvos investuotojų pasitikėjimo 2014 metų indeksas, kuris atspindi didžiausių Lietuvoje veikiančių užsienio kapitalo įmonių požiūrį į Lietuvos verslo ir investicinę aplinką ir lūkesčius dėl jos, rodo, kad investuotojams nerimą kelia netobula Lietuvos mokesčių sistema ir skaidrumo stoka. Beveik trečdalis (31 procentas) apklaustųjų nepalankiai vertina Lietuvos mokesčių sistemos efektyvumą ir beveik penktadalis (19 procentų) pasigenda skaidrumo Lietuvos versle. Atitinkamai 72 ir 74 procentai investuotojų nurodo šias sritis kaip problemines. Vertinant mokesčių sistemos konkurencingumą, reikėtų įvertinti ir reinvesticijų skatinimo galimybes, nes šalyje jau veikiančią įmonę paskatinti investuoti gali būti daug lengviau, nei pritraukti naują investuotoją. Taigi siekiant, kad Lietuva mokestiniu požiūriu būtų konkurencingesnė už kitas valstybes, būtina nustatyti esamos mokesčių sistemos trūkumus, prioritetines jos tobulinimo sritis ir galimus pokyčių padarinius.

Valstybės vykdytos finansinės investicijų skatinimo priemonės buvo patrauklios investuotojams, todėl būtina užtikrinti valstybės pagalbos investicijoms tęstinumą ir numatyti konkrečias finansines priemones. Būtina siekti, kad šis procesas būtų lankstus ir greitas, – visų pirma ieškoti būdų, kaip tinkamiausiai spręsti investuotojams svarbius klausimus. Svarbu užtikrinti, kad būtų skatinamos didžiosios įmonės, nes jos – reikšmingas kiekvienos ekonomikos augimo elementas, sudarantis sąlygas plėtoti smulkujų ir vidutinį verslą, teikiantis papildomų užsakymų ir panašiai. Be to, turėtų būti svarstomos galimybės įmonėms gauti finansavimą priimtinais sąlygomis, nes tai gyvybiškai svarbu visų dydžių įmonių išlikimui ir augimui. Valdžios institucijos kartu su verslo organizacijomis turi imtis koordinuotų veiksmų, kad būtų įvertintos ir pagerintos bankų skolinimo sąlygos – geriau naudojamosi alternatyvių verslo finansavimo priemonių galimybėmis, šalinamos esamos šio finansavimo tvaraus augimo kliūtys.

Viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektus įgyvendinančių institucijų duomenimis, iki 2014 m. sausio 1 d. iš viso sudarytos 35 viešojo ir privataus sektorių partnerystės sutartys, iš kurių – 33 koncesijų sutartys. Įgyvendinamose sutartyse nustatyta, kad privatus sektorius įsipareigoja investuoti 314 mln. litų. Kadangi šių projektų teikiama nauda akivaizdi (privataus kapitalo pritraukimas, ilgalaikis viešosios infrastruktūros modernizavimas, geresnis projekto kainos ir kokybės santykis ir kita), būtina aktyviai skatinti šią partnerystę.

Būtina plėtoti valstybės, savivaldybių institucijų, valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių, įstaigų ir organizacijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant klausimus, susijusius su investicijų skatinimu ir pritraukimu, investicijų inicijavimu, planavimu ir įgyvendinimu, rūpintis operatyvia reikiamos informacijos sklaida, siekti, kad minėtos institucijos, įstaigos ir organizacijos, sprendžiamos klausimus, susijusius su tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu į gamybos ir paslaugų sektorius, investicijų projektų inicijavimu, planavimu ir įgyvendinimu, dėl tinkamiausio pasiūlymo investuotojui pateikimo konsultuotųsi su viešąja įstaiga „Investuok Lietuvoje“.

Svarbu ne tik gerinti investicinę aplinką, bet ir informuoti kuo daugiau tikslinių subjektų apie teigiamus investicinės aplinkos pokyčius, investuotojams siūlomas sąlygas. Prie to prisidės viešosios įstaigos „Investuok Lietuvoje“ rinkodaros kampanijos užsienyje, užsienio įmonių atstovų ir žurnalistų vizitai Lietuvos Respublikoje, Lietuvos investicinių galimybių pristatymas tiksliniuose renginiuose, išsamios ir patrauklios informacijos apie Lietuvos ekonomiką, investicinę aplinką, sėkmingas investicijas ir kitais klausimais pateikimas tarptautinėse visuomenės informavimo priemonėse. Tikslinga Lietuvos žinomumą didinti informuojant tarptautines bendruomenes per Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės užsienyje, Lietuvos Respublikos atstovus aukšto lygio renginiuose.

Lietuvos regionams, turintiems savų ypatumų ir tam tikrą specializaciją, svarbu šią specializaciją stiprinti, skelbti apie turimą tam tikros srities kompetenciją tarptautiniu mastu ir tikslingai skatinti investicijas į tuos sektorius, kuriuose konkreto regiono kompetencija didžiausia. Geografiškai specializacija turėtų būti skirstoma bendradarbiaujant visoms susijusioms institucijoms, o savivaldybės ir joms pavaldžios įstaigos galėtų bendradarbiauti su

viešąją įstaigą „Investuok Lietuvoje“ organizuodamos rinkodaros priemones, skirtas informacijai apie regiono specializaciją ir išskirtinumą užsienio investuotojams teikti. Taigi svarbu ugdyti sisteminį požiūrį ir paramą pirmiausia skirti tiems regionams, kurie turi daugiausia galimybių pritraukti investicijų į pramonę ir paslaugas.

Būtina ugdyti gebėjimus tinkamai pristatyti Lietuvą. Svarbūs ir savivaldybių lygmens aktyvūs ir tinkami veiksmai, skirti didinti Lietuvos, kaip patrauklios investuoti valstybės, žinomumą. Numatoma įgyvendinti priemones, prisidėsiančias prie tinkamo Lietuvos regionų pristatymo užsienio investuotojams. Savivaldybėms ir kitoms Lietuvai ekonominiu požiūriu atstovaujančioms institucijoms bus teikiamos kokybiškos konsultacijos Lietuvos pristatymo ir investicinio patrauklumo formavimo klausimais.

5. Pirmojo Programos tikslo antrasis uždavinys – plėtoti laisvąsias ekonomines zonas ir pramonės parkus.

Investuotojai, ketinantys įgyvendinti gamybos ir paslaugų srities projektus, pagal svarbą infrastruktūrai ir logistikai skiria trečią vietą, o vienas iš būdų, kaip plėtoti investicijoms reikalingą infrastruktūrą, – laisvųjų ekonominių zonų ir pramonės parkų, kitų teritorijų, pavyzdžiui, viešųjų logistikos centrų, plyno lauko teritorijų, plėtra, suteikianti Lietuvai galimybę konkuruoti dėl investuotojų su kitomis valstybėmis.

Klaipėdoje ir šalia Kauno 1996 metais įsteigtos dvi laisvosios ekonominės zonos. Peržvelgus laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių pateiktus duomenis, galima daryti išvadą, kad įmonių, veikiančių laisvosiose ekonominiuose zonose, daugėja (2002 metais Klaipėdos laisvojoje ekonominiame zonoje veikė 3 įmonės, o 2013 metais – 20 įmonių; 2003 metais Kauno laisvojoje ekonominiame zonoje veikė viena įmonė, o 2013 metais – 9 įmonės). Vidutinės įmonių, veikiančių Klaipėdos laisvojoje ekonominiame zonoje, investicijos 2003–2013 metais – 81,15 mln. litų, o Kauno laisvojoje ekonominiame zonoje – 28,22 mln. litų per metus.

Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės (toliau – Kruonio HAE) teritorijoje, kuri yra Kauno laisvojoje ekonominiame zonoje, esantys žemės sklypai dėl infrastruktūros specifikos tinkami regionams paslaugas teikiančių duomenų centrų, aukštųjų technologijų, didelės pridėtinės vertės gamybinio ir tiriamojo pobūdžio energetikos ar kitų elektros energijai imlių informacinių technologijų stambiems investiciniams projektams įgyvendinti. Tokia teritorija didina Lietuvos galimybes pritraukti investicijų į aukštųjų technologijų projektus, tačiau tam, kad Kruonio HAE regione būtų sudarytos investuotojams patrauklios ir konkurencingos sąlygos, skatinančios įmones rinktis būtent šią teritoriją, būtina baigti įrengti reikiamą infrastruktūrą (pavyzdžiui, elektros pastotę, papildomą optinę infrastruktūrą ir kita). Turi būti užtikrinta, kad iš investuotojų, atitinkančių iš anksto nustatytus kriterijus, nebūtų renkamos rinkliavos už viešuosius interesus atitinkančias paslaugas. Taip būtų sukurta konkurencinga investicinė aplinka ir pritraukiama investuotojų, ketinančių įgyvendinti tokius projektus, Lietuvoje daugėtų tiesioginių užsienio investicijų, būtų sukurta naujų darbo vietų, skatinama aukštųjų technologijų plėtra stengiantis pritraukti į šią veiklą kuo daugiau inovacijoms diegti skirtų tiesioginių užsienio investicijų.

2012 metais įsteigtos dar 5 laisvosios ekonominės zonos (Kėdainiuose, Šiauliuose, Marijampolėje, Akmenėje ir Panevėžyje), o 2013 metais – Kėdainių, Marijampolės ir Panevėžio laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovės, kurios atsakingos už ūkinės komercinės veiklos organizavimą šiose zonose. 2013 metais pakartotinai paskelbti tarptautiniai konkursai Akmenės ir Šiaulių laisvųjų ekonominių zonų geriausiems verslo planams, zonų statutams parengti ir steigėjų grupėms parinkti.

2003–2005 metais įsteigti 5 pramonės parkai (Alytaus, Pagėgių, Radviliškio, Šiaulių ir Visagino). Tačiau veikia tik 2 pramonės parkai: Alytaus ir Šiaulių. Alytaus pramonės parke yra 7 investuotojai, su kuriais sudarytos sutartys, tačiau tik 2 investuotojai baigia kurtis. Šiaulių pramonės parke sutartys pasirašytos su 3 investuotojais.

Taigi siekiant sudaryti geresnes investavimo laisvosiose ekonominiuose zonose ir pramonės parkuose sąlygas, būtinas aiškesnis laisvųjų ekonominių zonų, pramonės parkų ir

kitų teritorijų, pavyzdžiui, viešųjų logistikos centrų, plyno lauko teritorijų, teisinis reguliavimas. Kad Lietuvoje įsteigtos laisvosios ekonominės zonos veiktų efektyviai, turėtų būti išspręstas žemės paėmimo visuomenės poreikiams klausimas, atrinktos laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovės, parengti projektai teisės aktų, kurių reikia laisvųjų ekonominių zonų veiklai pradėti. Neatrinkus laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių, turi būti nustatyta, kodėl jos neatrinktos, taip pat įvertinta, ar tikslingas tokių laisvųjų ekonominių zonų egzistavimas.

Nustačius valstybės teiktų finansinių paskatų, skirtų infrastruktūrai įrengti laisvosiose ekonominėse zonose ir pramonės parkuose, naudą, svarbu užtikrinti valstybės paramos šiai infrastruktūrai įrengti tęstinumą.

6. Antrasis Programos tikslas – modernizuoti, integruoti ir plėtoti pramonę (toliau – antrasis Programos tikslas).

Nuo 2012 metų Europos Komisija atlieka visos ES ir kiekvienos valstybės narės pramonės veiklos analizę. Analizuojami šie rodikliai: darbo našumas ir kvalifikacija, eksporto rezultatai, inovacijos ir darnus vystymasis, verslo aplinka ir infrastruktūra, finansai ir investicijos, energijos vartojimo intensyvumas ir elektros kainos. Pagal pramonės poveikį šalies ekonomikai (BVP procentais) Lietuva 2012 metais priskirta pramoninių valstybių grupei ir tarp visų 27 ES valstybių narių užėmė 4 vietą. Pagal kitus minėtus rodiklius Lietuva vis dar priklauso besivejančių valstybių grupei drauge su Bulgarijos Respublika, Rumunija, Čekijos Respublika, Lenkijos Respublika, Vengrijos Respublika, Slovakijos Respublika, Estijos Respublika, Kroatijos Respublika ir Latvijos Respublika. Šios valstybės susiduria su dideliais iššūkiais, susijusiais su investavimo į inovacijas palengvinimu, energijos vartojimo efektyvinimu ir verslo aplinkos gerinimu.

Lietuva 2013 metais didino apdirbamosios gamybos sukuriamą bendrosios pridėtinės vertės dalį ir ši pasiekė 20,8 procento BVP (duomenų šaltinis – Eurostatas). Tai daugiau negu ES užsibrėžtas 2020 metų tikslas – 20 procentų BVP. Kadangi apdirbamosios pramonės poveikis ekonomikai didelis, būtina užtikrinti šalies apdirbamosios pramonės konkurencingumą ir integralumą – ją modernizuoti.

Šnaudų mažinimas, efektyvumo ir produktyvumo didinimas – vis dar svarbiausias Lietuvos pramonės tarptautinio konkurencingumo didinimo veiksnys. Lietuvos pramonės įmonės eksportuoja apie 60 procentų visų prekių ir paslaugų.

Lietuvos pramonė – pagrindinis šalies pridėtinės vertės ir užimtumo didėjimo variklis. Pagal sukuriamą pridėtinę vertę apdirbamosios gamybos pramonė – viena iš svarbiausių Lietuvos ūkio šakų, tačiau vieno darbuotojo darbo našumas čia 3,8 karto mažesnis nei ES (2010–2012 metais). Tai lemia ne tik struktūriniai, bet ir technologiniai skirtumai, pasauliniai prekių ir paslaugų srautai. Bendros ES rinkos sąlygomis siekiant plėtoti gamybos kooperaciją, spartinti įmonių įtrauktį į ES vertės grandines ir pereiti prie tvaresnių gamybos būdų, būtinas nuoseklus ir veiksmingas politikos krypties derinys, susidedantis iš priemonių, skirtų komerciniam mokslinių tyrimų ir inovacijų pritaikymui pramonėje, veiksmingesniam išteklių naudojimui ir aplinką tausojančioms technologijoms remti. Tai kompleksinis požiūris, nuo kurio priklausys ir bendras šalies ūkio našumas.

Lietuvos darbo produktyvumas per vieną dirbtą valandą 2012 metais sudarė 66,4 procento ES vidurkio (duomenų šaltinis – Eurostatas). Šis rodiklis dėl pramonės modernizavimo ir jos tiesioginio ir netiesioginio poveikio šalies ūkiui 2020 metais turėtų didėti iki 78,44 procento.

Europos Komisijos prognozėmis, artimiausius 10–15 metų 90 procentų pasaulinio paklausos augimo numatoma už ES ribų. Tikėtina, kad valstybės, gindamos augančias savo rinkas ir savus gamintojus, taikys netarifinius barjerus (standartus, techninius gaminių reglamentus, produktų saugos ir kokybės reikalavimus).

Kad Lietuvos pramonė pajėgtų prisitaikyti prie ES reikalavimų ir (arba) jos produkcija patektų į trečiąsias rinkas, būtina modernizuoti technologijas.

Svarbos nepraras ir rinkos priežiūros klausimai – tiek vienodos konkurencijos, tiek produktų bei paslaugų saugumo ir kokybės požiūriu. Taigi pakankamai dėmesio turėtų būti skirta maisto ir ne maisto produktų, paslaugų rinkos priežiūros institucijų, metrologijos, standartizacijos ir akreditacijos sričių gebėjimų stiprinimui, siekiant užtikrinti geresnį vidaus rinkos funkcionavimą ir minėtų institucijų teikiamų paslaugų verslui prieinamumą ir kokybę.

7. Antrojo Programos tikslo pirmasis uždavinys – skatinti pramonės ir paslaugų įmonių jungimąsi į tinklus ir pramoninį bendradarbiavimą.

Lietuvos ūkiui atsiveriant ir integruojantis į ES ir pasaulinę ūkio sistemą, šalies apdirbamoji pramonė susiduria su naujais iššūkiais, kuriuos lemia bendrosios raidos tendencijos, pasauliniai prekių ir paslaugų srautai. Vis dažniau tenka konkuruoti su stipriomis specializuotomis bendrovėmis, turinčiomis didelę tarptautinio verslo patirtį. Svarbi sėkmės sąlyga šiuo požiūriu – gebėjimas kooperuotis su tarptautiniais ir vietos partneriais. Pramoninis bendradarbiavimas turėtų padėti įmonėms įsilieti į tarptautinių vertės grandinių veiklą. Integracija į tarptautinę rinką skatintų įmones tobulėti, modernizuotis ir taip išlikti konkurencingas. Lietuvos įmonės nėra didelės. Dalyvavimas klasterių veikloje joms leistų ne tik susitelkti stambesniems gamybos projektams (įsigyti technologijų ar atlikti rinkos tyrimus, suvienodinti produktų standartus ir reikalavimus, naudoti vietines žaliavas), bet ir greičiau įsisavinti naujas technologijas ir naujus darbo metodus, naudojamus konkrečios šakos tarptautiniuose klasteriuose.

Svarbu pažymėti, kad sudarant sąlygas atsirasti ir stiprėti intelektinį produktą kuriančioms ir naudojančioms pramonės šakoms būtina tinkamai naudoti mokslo potencialą. Mokslo įstaigos kartu su regionų įmonėmis turėtų sudaryti perspektyvius plėtros centrus, kuomet efektyviau naudojančius vietos išteklius.

Šiuo požiūriu įmonių klasterizacijos klausimas labai svarbus. Siektinas 2020 metų tikslas – įmonių, dalyvaujančių klasteriuose, ir pramoninio bendradarbiavimo atvejų turėtų padaugėti 20 procentų, palyginti su 2015 metų duomenimis.

Lietuvoje vyrauja ne tik kapitalui imli pramonė (naftos perdirbimo, pagrindinių cheminių medžiagų ir kitos pramonės šakos), bet ir reklamai skirta (maisto, tabako, odos, avalynės, leidybos ir kitokia) pramonė. Specialistų vertinimu, darbo produktyvumas čia santykinai didelis. Reklamai skirtų prekių konkurencingumas užsienio ir vietos rinkose labai priklauso nuo reklamos ir kitų rinkodaros priemonių, todėl moderniai Lietuvos pramonei labai svarbios susijusios paslaugos – logistika, įrenginių valdymas, dizainas, rinkotyra.

Reikėtų tobulinti paslaugų vidaus rinkos veikimą. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL 2006 L 376, p. 36) pašalina administracines kliūtis teikti tarpvalstybines paslaugas, tačiau kai kuriose srityse kliūčių vis dar yra. Išorės paslaugų pramonės vartotojai susiduria su labai susiskaidžiusia, neskaidria rinka, kurioje dažnai pasigendama aiškių kokybės standartų. Toks rinkų susiskaidymas užkrauna papildomą administracinę naštą pramonės įmonėms. Reikia bendrų ES standartų, techninių reglamentų ir direktyvų, kurie veiktų visos ES konkurencingumą.

8. Antrojo Programos tikslo antrasis uždavinys – skatinti įmones efektyviau naudoti žaliavas ir energiją.

Eurostato duomenimis, Lietuva – viena iš ES valstybių, kurių pramonė naudoja daugiausia energijos (ES vidurkis – 135,4 kilogramo, Lietuvos – 175,7 kilogramo naftos ekvivalento 1 000 BVP eurų). Taigi būtina skatinti pramonę naudoti energiją efektyviau: daugiau naudoti atsinaujinančių energijos išteklių ir diegti anglies dioksido išsiskyrimą į aplinką mažinančias technologijas. Lietuvos BVP sudaro 0,2 procento ES BVP, o išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis – 0,47 procento viso ES išmetamo šių dujų kiekio. Į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų, palyginti su 1990 metais, sumažėjo 58 procentais, neskaitant žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektorių (angl. *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2012 and inventory report 2014*). Atsižvelgiant į 2013 metų Lietuvos 6-ajame nacionaliniame Jungtinių Tautų

bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo pranešime ir 1-ojoje dvimetėje ataskaitoje, Europos Komisijos referenciniame scenarijuje (angl. *EU energy, transport and GHG emissions trends to 2050. Reference scenario 2013*) pateiktas prognozes, 2020 metais įgyvendinus ES teisės aktuose ir atskirų sektorių (energetikos, pramonės, transporto, žemės ūkio) politikos dokumentuose nustatytas priemones, bendras išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis neturėtų viršyti 22 mln. tonų CO₂ ekvivalentu. Lietuvos ekonomikai kasmet augant iki 3 procentų, tarša gali didėti, jeigu nebus įgyvendintos papildomos išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo priemonės. Taigi reikia ES paramos, kuri padėtų didinti energijos gamybos ir vartojimo efektyvumą, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą ir taip riboti išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, neviršijant leistinų taršos normų ir siekiant nustatytų rodiklių.

Šiomis sąlygomis energijos suvartojimo intensyvumas (1 000 eurų pridėtinei vertei pramonėje sukurti (kilogramais naftos ekvivalento) Lietuvos apdirbamosios pramonės įmonėse turėtų sumažėti nuo 222,9 (2012 metais) iki 182,9 (2020 metais).

Daug dėmesio reikėtų skirti darniam vystymuisi, geros kokybės darbo vietų kūrimui pramonėje, perėjimui prie tausesnio išteklių naudojimo ir tokių priemonių kaip ekologinis projektavimas ar Europos ekologinio ženklo naudojimas diegimui. Papildomai reikėtų atsižvelgti į Europos Komisijos 2010 m. kovo 3 d. komunikato Nr. KOM (2010) „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija Europa 2020“ bendrus tikslus, kuriuose pabrėžiama, kad išteklių ir energijos naudojimas ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimas turėtų būti atskirti nuo produkcijos apimtys didinimo. Reikėtų sudaryti palankesnes sąlygas pramonės įmonėms gauti tinkamą finansavimą, diegiant veiksmingas žaliavas ir energiją taupančias, taip pat atliekų perdirbimo technologijas.

Modernizuojant ir plėtojant pramonę, labai svarbus rizikos faktorius – galimybė saugiai, už prieinamą ir konkurencingą kainą, patikimai įsigyti žaliavų. Tiekimo saugumas – tai ne priklausomybės nuo importo, o greičiau tiekėjų įvairovės ir patikimumo, kad ir kur jie įsisteigę, klausimas. Svarbiausių gamtos išteklių Lietuvoje labai nedaug, todėl vien tik jais grįsti pramonės konkurencinio pranašumo nėra galimybių.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos užsakymu 2011 metais atlikta studija „Lietuvos ūkio apsirūpinimo svarbiausiomis žaliavomis esamos ir prognozuojamos ateityje situacijos ir šios situacijos poveikio Lietuvos konkurencingumui analizė“. Vertinant Lietuvos ūkio aprūpinimo svarbiausiomis žaliavomis perspektyvą, išanalizuota kiekvienos rūšies žaliavų sunaudojimo ūkio sektoriuose tendencija (vertinti Lietuvos ūkio sektoriai, kuriuose sunaudojama daugiau nei 5 procentai žaliavų), žaliavos ekonominio svarbumo indikatoriai, galimybė importuoti žaliavą iš kitų valstybių, turinčių aukštesnius stabilumo kriterijus pagal Pasaulio banko vertinimą. Išanalizuotas žaliavos perdirbimo laipsnis ir jo didinimo galimybės Lietuvoje, pakeičiamumo laipsnis tam tikruose ūkio sektoriuose ir jo mažinimo galimybės. Pagal minėtus kriterijus sudarytas Lietuvos kritinių žaliavų sąrašas (žaliavinė nafta, gamtinės dujos, siera, kaustinė soda, ketus, kalcinuotoji soda, klijuotinė fanera, alavas, statybinis stiklas, medvilnė, aliuminis, vinilo chlorido polimerai). Siekiant mažinti žaliavų importą, priklausomybę nuo užsienio žaliavų tiekėjų ir gamintojų, su tuo susijusią riziką ir taip didinti Lietuvos pramonės konkurencingumą, tikslinga: sukurti priemonių, pagal kurias daugelis įmonių būtų mokomos nustatyti žaliavų naudojimo efektyvumą, lyginti jį su konkurentų žaliavų naudojimo efektyvumu, nuolat diegti veiklos efektyvumą didinančias inovacijas, ir skatinti įmones tai daryti; remti įmones, ypač smulkiojo ir vidutinio verslo, ir jas konsultuoti, kaip nuolat didinti žaliavų naudojimo efektyvumą, naudoti jas darniai; mokyti įmones taikyti ekologinio gaminių projektavimo, išteklius tausojančios ir švaresnės gamybos principus ir metodus; skatinti tausų vartojimą ir žaliuosius pirkimus; skatinti ir remti biudžetinius mokslinius tyrimus, skirtus efektyviam pagrindinių žaliavų naudojimui; skatinti įmones drauge diegti regiono pramoninės simbiozės principus, leidžiančius taupyti žaliavas ir mažinti susidarančių atliekų.

Ėmusis nurodytų priemonių, įmonių perdirbtų ir kitaip panaudotų gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų (išskyrus fosfogipso atliekas) turėtų padaugėti nuo 90 procentų (2012 metais) iki 92 procentų (2020 metais).

Lietuvos pramonės konkurencingumą labai veikia kaina, už kurią įsigyjama energijos žaliavų, todėl labai svarbu imtis priemonių, užtikrinančių saugų, nepertraukiamą ir patikimą energijos tiekimą už konkurencingą kainą. ES Komisija planuoja – sujungus energetikos tinklus ir panaikinus energetines salas, bus sudarytos sąlygos ne tik mažinti energijos kainas, bet ir didinti pramonės konkurencingumą, skatinti mažų ir vidutinių įmonių plėtrą, didinti užimtumą. Sukūrus visiškai integruotą energijos vidaus rinką ir padidinus konkurenciją energijos rinkose, pramoniniai vartotojai mokėtų mažesnes didmenines energijos kainas.

Siekiant didinti Lietuvos įmonių konkurencingumą ir tvarumą, kad būtų gauta apčiuopiama ekonominė ir su energetiniu saugumu susijusi nauda, būtina: mažinti įmonėms tenkančią elektros energijos kainos dalį, kurią sukuria visuomenės interesus atitinkančios paslaugos priemoka prie elektros energijos kainos tarifo ir kurios nereglamentuoja ES teisės aktai arba įsipareigojimai. Valstybės energijos taupymo politika turi užtikrinti, kad energijos vartojimo efektyvumas būtų suderintas su planuojamomis paramos programomis, ypač įmonėse ir namų ūkiuose, aiškiai atskiriant ūkio sektorius ir naudos gavėjus.

9. Antrojo Programos tikslo trečiasis uždavinys – didinti pažangiųjų (aukštųjų) ir vidutiniškai pažangių technologijų produktų gamybą.

Sukuriamą pridėtinę vertę atspindi finansines galimybes vykdyti investicinius, mokslinius ir technologinės plėtros projektus, taip pat padeda konkuruoti dėl darbo jėgos ir kitų išteklių, plėtoti kitas veiklas, lemiančias konkurencinį pranašumą. Technologinė pažanga labai priklauso nuo mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemos, partnerystės ryšių tarp mokslo tyrimų institucijų, įmonių ir viešosios politikos institucijų bendros veiklos efektyvumo. Eksportas – svarbus tarptautinio konkurencingumo rodiklis. 2013 metų duomenimis, 83 procentus augančio eksporto sudaro prekės, daugiausia pagamintos žemųjų ir vidutinių technologijų sektorių įmonėse. Pažangiųjų (aukštųjų) technologijų eksporto dalis – 5,8 procento, o ES vidurkis – 15,4 procento (duomenų šaltinis – Eurostatas). Daugiausia eksportuojama į ES (61 procentas) ir Nepriklausomų valstybių sandraugos šalis (30 procentų) (duomenų šaltinis – Eurostatas). Didelę pridėtinę vertę kurianti Lietuvos pramonė gerai pasirengusi pasinaudoti ES eksporto rinkų teikiamomis galimybėmis dėl išsilavinusios ir gana konkurencingos darbo jėgos. Prekės ženklų kūrimas ir dėmesys prekių dizainui vertės grandinėje gali padidinti pridėtinę vertę.

Eksportuojamos produkcijos kompleksiskumas (sudėtingumas) pramonės politikai reiškia tai, kad vien tik pažangiųjų (aukštųjų) technologijų eksportas gali būti ne toks naudingas kaip mokslo ir technologijų žiniomis grįstų pramonės (taip pat aukštųjų, vidutinių ir žemųjų technologijų) prekių eksportas visuose tarptautinei prekybai atviruose sektoriuose. Pagrindiniai Lietuvos eksportuotojai – santykinai dideli sektoriai, kurie labiau naudojami jau sukurtomis inovacijomis, tačiau jų nekuria. Norėdami išlaikyti bent jau esamą konkurencingumo lygį, šie sektoriai privalės modernizuotis, restruktūrizuotis ir pereiti į naujas didesnės pridėtinės vertės kūrimo grandines.

Pramonės įmonės būtina skatinti kurti naujus didelės pridėtinės vertės, mokslo žiniomis grįstus produktus. Valstybė turi dalytis su jomis naujų produktų kūrimo ir pateikimo į rinką rizika, ypač eksperimentinės plėtros etape, kai kuriami naujų produktų prototipai, plėtojama bandomoji gamyba ir pateikiami į rinką produktai. Jauniesiems mokslininkams būtina sukurti sąlygas adaptuotis pramonėje ir versle. Labai svarbu kuo daugiau mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų investicijų skirti technologijų taikymo inovacijomis. Tokia strategija leistų pakeisti gamybos procesą ar sukurti naujus ir tobulinti esamus produktus ar paslaugas.

Planuojama, kad visos apdirbamosios pramonės produkcijos struktūros dalis, kurią sudaro pažangiųjų (aukštųjų) technologijų produkcija, turėtų padidėti nuo 1,57 (2013 metais) iki 2,5 procento (2020 metais).

10. Antrojo Programos tikslo ketvirtasis uždavinys – skatinti pramonės įmonių procesų skaitmeninimą.

Pagal 2017 metais paskelbtą Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą Lietuva užima 13 vietą ir beveik visose kategorijose viršija Europos Sąjungos vidurkį, tačiau vis dar smarkiai atsiliekame žmogiškojo kapitalo atžvilgiu. Taip pat nors ir turime vieną iš pažangiausių informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūrų Europoje ir sparčiausią interneto ryšį pasaulyje, kurie atveria naujus kelius novatoriškiems sprendimams įgyvendinti, pavyzdžiui, sudaro palankias sąlygas pereiti prie duomenimis grindžiamos gamybos, tačiau šių rodiklių potencialas vis dar nėra visiškai išnaudojamas – didžioji dalis mažų ir vidutinių Lietuvos įmonių savo veikloje vis dar nediegia skaitmeninių procesų ir nesinaudoja skaitmeninių technologijų suteikiamomis galimybėmis. Taip pat tik apie penktadalis išsivysčiusių vidutinių ir didelių įmonių turi modernią įrangą, galinčią kaupti ir apdoroti didelius kiekius duomenų, kurie būtų naudojami įmonės produktyvumui ir konkurencingumui didinti. Skaitmeninių technologijų potencialo neišnaudojimas mažina Lietuvos įmonių galimybes veiksmingai konkuruoti tarptautinėje rinkoje ir stabdo valstybės ekonomikos augimą.

Šiandien Europoje skaitmeninimas sudaro apie 10 procentų visos pramonės pridėtinės vertės. Nors tai palyginti nedidelė dalis, tačiau, atsižvelgiant į skaitmeninės pažangos spartą ir pasauliniu mastu vykstančius rinkos pokyčius, prognozuojama, kad netolimoje ateityje ši situacija iš esmės pasikeis.

Pasauliui sparčiai žengiant į ketvirtąją pramonės revoliuciją, kurios varomoji jėga yra naujos kartos skaitmeninės technologijos, pramonės konkurencingumas vis labiau priklauso nuo šio sektoriaus galimybės nuolatos prisitaikyti prie vykstančių pokyčių ir investuoti į skaitmeninį atsinaujinimą. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje pramonės sektorius sukuria daugiau nei penktadalį viso Lietuvos bendrojo vidaus produkto ir 83 procentus eksporto, būtina skatinti Lietuvos pramonės įmones atlikti technologinius auditus, kurie padėtų nustatyti modernizavimo poreikį ir problemines sritis, taip pat skatinti įmones investuoti į procesų skaitmenizavimą, skaitmeninių technologijų diegimą bei siekti, kad kiekviena Lietuvos įmonė, tiek didelė, tiek maža, galėtų naudodamasi skaitmeninimo suteikiamais pranašumais tobulinti produktus, gerinti procesus ir pritaikyti esamus verslo modelius skaitmeninių technologijų laikmečio poreikiams ir tobulėti taikydama tokias inovacijas.

Papildyta punktu:

Nr. 120, 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

11. Trečiasis Programos tikslas – sudaryti sąlygas įmonių darbuotojams prisitaikyti prie kintančių ekonomikos sąlygų ir aprūpinti Lietuvos verslą konkurencingais žmogiškaisiais ištekliais (toliau – trečiasis Programos tikslas).

Pasaulio ekonomikos forumo ataskaitoje „The Human Capital Report“ (2013) Lietuvai skirta 87 vieta (iš 122 vietų) pagal tai, ar paprasta šalyje rasti tinkamos kvalifikacijos darbuotojų.

Lietuvos ir užsienio įmonių investicijas ir plėtrą varžo kvalifikuotos darbo jėgos stoka, ypač Lietuvos regionuose. Lietuvos pramonininkų konfederacijos 2012 metais atlikto tyrimo duomenimis, 44 procentai verslo subjektų Lietuvoje nesamdė naujų darbuotojų, nes nerado asmenų, turinčių tinkamą kvalifikaciją. Kauno pramonės, prekybos ir amatų rūmų 2013 metais atliktas tyrimas parodė, kad profesinių mokyklų studentų parengimu patenkintos tik 15 procentų apklaustų įmonių. Net 73 procentai jų nurodė, kad darbuotojams trūksta praktinių įgūdžių (teorinių žinių pasigedo vos 11 procentų apklaustųjų).

Technologiniais, inžineriniais mokslais domisi tik trečdalis Lietuvos moksleivių, studijuoti juos pasirenka tik šeštadalis, o jų mokymosi pasiekimai žemesni nei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) vidurkis.

Per mažai išplėtotas profesinis orientavimas, kad mokiniai ir jų tėvai susipažintų su ūkio poreikiais, padėtimi darbo rinkoje, profesijomis ir jų perspektyvomis. Tik apie 33 procentus jaunuolių (ES vidurkis – 50 procentų) renkasi profesinį mokymą, kiti, baigę

bendrojo ugdymo mokyklą, iškart renkasi studijas aukštosiose mokyklose ar be profesinio pasirengimo ateina į darbo rinką.

Kad ekonomika augtų ir taptų konkurencingesnė, reikia siekti, kad kvalifikacijų paklausa kuo geriau atitiktų pasiūlą, tačiau tiek aukštojo mokslo studijos, tiek profesinis mokymas nepakankamai atitinka darbo rinkos poreikius programų pasiūlos ir rengimo kokybės požiūriu.

Diegiant naujas technologijas ir kuriant darbo vietas, reikalingas papildomų kompetencijų, būtina darbo jėgą kuo greičiau pritaikyti prie naujų pažangiųjų technologijų. 2012 metų duomenimis, mokymosi visą gyvenimą veikloje dalyvavo tik 5,2 procento 25–64 metų asmenų. 27 ES valstybių narių vidurkis – 9,1 procento (duomenų šaltinis – Eurostatas). Siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą, būtina skatinti kurti didesnę pridėtinę vertę, o tam reikia kvalifikuotų darbuotojų, todėl būtina rūpintis nuolatiniu darbuotojų kvalifikacinio lygio palaikymu, skatinti darbdavius dalyvauti šioje veikloje.

Punkto pakeitimai:

Nr. 412, 2017-06-07, paskelbta TAR 2017-06-08, i. k. 2017-09709

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. 120, 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

12. Trečiojo Programos tikslo pirmasis uždavinys – didinti studijų ir profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams.

Kad studijos ir profesinis mokymas atitiktų darbo rinkos poreikius, būtina užtikrinti mokymo programų pasiūlą, kuri atitiktų nuolat kintančius verslo poreikius ir darbo rinkos pasaulines tendencijas, – sukurti operatyvaus mokymo įstaigų reagavimo į nuolat kintančią padėtį darbo rinkoje mechanizmus, leidžiančius kuo greičiau pritaikyti darbo jėgą prie nuolat kintančių verslo poreikių ir pažangiųjų technologijų.

Lietuvoje neatliekamas žmogiškųjų išteklių vidutinės trukmės (5–7 metai) prognozavimas, dėl to stokojama itin svarbios informacijos tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Nėra priemonės, grįstos išplėstine Lietuvos profesijų klasifikatoriaus versija, skirta darbo rinkos profesinei struktūrai palyginti tarptautiniu ir šalies mastu, apimančios nuolat atnaujinamą profesijų sąrašą, visų profesijų aprašus ir jų sąsajas su išsilavinimo ir kvalifikacijų lygiais (esamo Lietuvos profesijų klasifikatoriaus pavidalas netinkamas, informacijos pateikimo forma ir turinys vartotojui nepatogūs). Vidutinės trukmės prognozavimo sistema leistų kasmet nustatyti pagrindinius darbo jėgos pasiūlos ir paklausos neatitikties darbo rinkoje aspektus ir numatyti vidutinės trukmės darbo rinkos poreikius pagal Lietuvos profesijų klasifikatoriaus grupes, sektorius ir išsilavinimo lygį.

Lietuva 2011 metais prisidėjo prie EBPO vykdomo ir Europos Komisijos remiamo pasaulinio darbo jėgos įgūdžių tyrimo (PIAAC), kurį atliekant bus apklausta 5 tūkstančiai 16–65 metų suaugusiųjų kiekvienoje valstybėje. Tyrimo rezultatai padės prognozuoti, kokių įgūdžių reikės darbuotojams ateityje veikiant technologijų gausioje aplinkoje, taip pat perorientuoti suaugusiųjų mokymo programas trūkstams gebėjimams plėtoti.

Nėra pakankamai informacijos apie žmogiškųjų išteklių pasiūlos ir paklausos santykį darbo rinkoje ir kiek darbo vietų užima kvalifikuoti specialistai. Tam tikslui pradėta kurti žmogiškųjų išteklių kvalifikacijos sąsają su darbo vietomis stebėsenos sistema. Numatoma tobulinti ir plėtoti šios sistemos veiklą, kad būtų parengtas ir nuolat atnaujinamas specialistų kvalifikacijų žemėlapis, kuris padės gauti objektyvią informaciją apie mokymo įstaigas baigusių asmenų įsidarbinimą ir karjerą, palyginti studijų ir profesinio mokymo programų absolventų parengimo efektyvumą. Šie duomenys bus naudojami profesinio orientavimo sistemoje.

Įgyvendinus švietimo reformą, kuri susiejo abituriento pasirinkimą su studijų ir mokymo programos finansavimu pagal mokymo krepšelio principą, atsirado būtinybė suteikti abiturientams objektyvios informacijos apie darbo rinkos paklausą ir įsidarbinimo perspektyvas, kad jie galėtų įvertinti pridėtinę mokymosi vertę. Taigi svarbu užtikrinti, kad mokiniai gautų objektyvios informacijos apie įsidarbinimo galimybes darbo rinkoje, ir tai

padėtų jiems apsispręsti dėl tolesnio pasirinkimo. Būtina remti ir plėtoti profesinio orientavimo paslaugas besimokantiems visų lygmenų švietimo įstaigose, taip pat iš švietimo sistemos pasitraukusiems ir suaugusiems asmenims.

Lietuvos profesinio ir aukštojo mokslo įstaigos neatsako už tai, ar jų rengiamų specialistų reikia rinkai, o tvirtindamos studijų programų pobūdį ir apimtį atsižvelgia į kitus kriterijus (išlaidas, atsiperkamumą, pritraukiamų studentų srautą ir kita). Švedijos Karalystėje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir kitose pažangiose pasaulio valstybėse aukštojo mokslo finansavimą ir (arba) mokslo įstaigų reitingus pirmiausia lemia tai, kokį absolventų įsidarbinimo lygį užtikrina įgytas išsilavinimas. Būtų tikslinga iš Lietuvos profesinių ir aukštojo mokslo įstaigų reikalauti didesnės atsakomybės už tai, kiek ir kokios kokybės specialistų jos parengia darbo rinkai, sėkmingai mokslinei veiklai ar savarankiškam verslui plėtoti.

Studijų ir mokymo įstaigos turėtų būti ypač lanksčios keisdamos mokymo programų pasiūlą, atnaujinamos specialistų rengimo programų turinį ir joms vykdyti reikalingą infrastruktūrą, glaudžiau bendradarbiauti su verslo atstovais (formuodamos kvalifikacijas, rengdamos profesinius standartus ir mokymo programas, vertindamos įgytą kvalifikaciją ir kita).

Kadangi technologijų, gamtos, informatikos, matematikos (angl. STEM) mokslai mokiniams sunkūs, nesuprantamas jų pritaikymas gyvenime, būtina keisti minėtų dalykų dėstymo mokyklose pobūdį, tobulinti mokytojų kvalifikaciją ir gebėjimus šiuos dalykus dėstyti patraukliai, suprantamai, taip pat į mokymosi procesą aktyviai įtraukti verslo, muziejų, profesinio, aukštojo mokslo ir kitokių įstaigų atstovus, kurie moksleivius supažindintų su praktiniu minėtų dalykų taikymu.

Ne mažiau svarbu plėtoti tęstinio profesinio mokymo grandį, skirtą darbo rinkos poreikiams operatyviai tenkinti ir ūkio žmoniškųjų išteklių kompetencijai sparčiai tobulinti ar žmoniškiesiems ištekliams perkvalifikuoti. Beveik visos profesinio mokymo įstaigos orientuotos į pirminį profesinį mokymą, tačiau profesinio mokymo paklausa kinta – didėja tęstinio profesinio mokymosi paklausa. Nėra veikiančių finansinių mechanizmų, skatinančių tęstinį profesinį mokymą ir žmoniškųjų išteklių konkurencingumo užtikrinimą. Kadangi tęstinio mokymosi poreikis ūkyje didėja, būtų tikslinga didinti dirbančių asmenų konkurencingumą ir teikti suaugusiųjų tęstinio profesinio mokymo paslaugas.

Naujų formaliojo profesinio mokymo programų rengimas ir tvirtinimas gali užtrukti iki metų ir daugiau, o tai labai trukdo verslui greitai apsirūpinti reikiamos kvalifikacijos darbuotojais ir mažina jo ryžtą dalyvauti mokymo procese, todėl teisės aktuose, nustatančiuose naujų formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarką, būtina nustatyti konkrečius visų proceso žingsnių terminus ir siekti juos kuo labiau sutrumpinti.

Praktinis mokymas numatytas visose profesinio mokymo programose, bet tik 8–15 savaičių skiriama mokymuisi tikroje darbo vietoje – įmonėje. Siekiant geriau pritaikyti mokinio žinias ir įgūdžius konkrečiai darbo vietai, būtina plėtoti praktines mokymo formas darbo vietoje, taip pat pameistrystę. Nors pameistrystės mokymo forma įteisinta Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme, tačiau iš tiesų ji neveikia, nes netobuli įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai. Darbdaviai neskatinami mokyti pameistrių – nėra mokestinių lengvatų, kurios, pavyzdžiui, leistų įmonėms mažinti pelno mokestį pagal jų investicijas į pameistrių mokymo procesą. Būtina šviesti įmones, supažindinti jas su šia mokymo forma ir jos nauda. Tikslinga sudaryti galimybes operatyviai rengti neformaliojo švietimo programas, reikalingas darbdaviams ir atitinkančias jų poreikius.

Nuo 2007 metų Lietuvoje pradėtas kurti sektorinių praktinio mokymo centrų, aprūpintų modernia praktinio mokymo įranga, tinklas. Įsteigtas 41 praktinio mokymo centras, pagrindinis jų tikslas – užtikrinti, kad mokiniai, naudodamiesi naujausiomis technologijomis ir įranga, įgytų darbo rinkos poreikius atitinkančių praktinių gebėjimų. Numatyta, kad šie centrai teiks praktinį profesinį mokymą asmenims, norintiems įgyti ar tobulinti profesinę

kvalifikaciją. Centrų paslaugos turėtų būti prieinamos visiems Lietuvos gyventojams – ne tik įvairių profesinių mokymo įstaigų, bet ir bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams, kolegijų ir universitetų studentams, įmonių, įstaigų darbuotojams ar kitiems asmenims, tačiau nėra teisinių ir finansinių mechanizmų, leidžiančių naudoti šiuos centrus tiek pirminiam, tiek tęstiniam profesiniam mokymui. Būtina sudaryti teises ir finansines mokinių ir studentų praktinio mokymo sąlygas, plėtoti mokymosi tikroje darbo vietoje formas, parengti teisinius mechanizmus, leidžiančius įgyti darbo rinkos poreikius atitinkančius praktinius gebėjimus, naudojantis sukurta sektorinių praktinio mokymo centrų baze.

Reikia sudaryti mokymosi visą gyvenimą paslaugų suaugusiems asmenims plėtos sąlygas profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose, sukurti tolygią finansinių ir teisinių paskatų sistemą, sudarančią palankesnes sąlygas suaugusiems dalyvauti mokymosi visą gyvenimą veikloje.

Siekiant didinti žmogiškųjų išteklių konkurencingumą, numatoma plėtoti ir tobulinti kvalifikacijų sistemą. Darbdaviai kartais ne itin pasitiki naujų darbuotojų praktiniais gebėjimais ir įgūdžiais, kuriuos turėtų liudyti diplomai ir kvalifikacijos pažymėjimai, todėl verslo srityje reikėtų aktyviau vykdyti kvalifikacijų sistemos formavimo darbus, skatinti verslo atstovus dalyvauti priimant kvalifikacijų sistemos formavimo sprendimus, rengiant profesinius standartus ir mokymo programas, vertinant įgytą kompetenciją. Darbo vietoje įgyta patirtis ir kompetencija dažnai neturi formalios išraiškos, nes esama kvalifikacijų sistema nenumato galimybių formalizuoti žmogaus kvalifikacijos tobulinimo per visą jo darbinę biografiją. Taigi būtų tikslinga sukurti darbinėje veikloje įgyjamos kvalifikacijos posistemę ir užtikrinti, kad jos funkcionalumas būtų palaikomas ir tobulinamas.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

13. Trečiojo Programos tikslo antrasis uždavinys – sukurti nuolat veikiančias žmogiškųjų išteklių kompetentingumo tobulinimo priemones.

Eurostato 2013 metų duomenimis, Lietuvos darbuotojų darbo produktyvumas – vienas mažiausių ES. Iš dalies tai nulemta žmogiškųjų išteklių konkurencingumo.

Per apklausas darbdaviai nurodo svarbią problemą – mokymo įstaigas baigusius specialistams trūksta praktinio pasirengimo įgūdžių, turėdami formalią kvalifikaciją jie būna nevisiškai pasirengę dirbti darbo vietose, kur reikia papildomų kompetencijų. Be to, atsirandančios naujos technologijos ir inovacijos nuolat verčia darbuotojus taikytis prie pokyčių, tobulinti esamą kompetenciją ir įgyti papildomos kompetencijos. Taigi būtina plėtoti mokymo paramos formas, neužkraunančias administracinės naštos ir prieinamas kuo daugiau paramos gavėjui, taip pat smulkiajam ir vidutiniam verslui, fiziniams asmenims.

Siekiant užtikrinti, kad specialistai būtų rengiami atsižvelgiant į darbdavių poreikius ir ekonominės būklės pokyčius, tikslinga sukurti nuolat veikiančią kvalifikuotų specialistų pasiūlos mechanizmą. Daugelyje ES valstybių veikia mokymo kuponų žmogiškųjų išteklių kompetencijai tobulinti sistema. Lietuvoje mokymo kuponai nenaudojami. ES valstybėse gana plačiai naudojama sistema galėtų būti sėkmingai taikoma Lietuvoje žmogiškųjų išteklių kompetencijai ugdyti ir kvalifikacijai tobulinti. Valstybė 2007–2013 metais skatino investuotojų žmogiškųjų išteklių kompetencijos tobulinimą finansuodama mokymą, susijusį su įsteigtomis naujomis darbo vietomis, tačiau investuotojai, veiklos metu nusprendę plėsti veiklos sritį arba ekonominiais sumetimais mokyti ir naujus, ir esamus darbuotojus, tokios galimybės neturėjo. Paramos suteikimo mechanizmas buvo sudėtingas.

Užsienio investuotojai, investuojantys Lietuvoje, susiduria su poreikiu suteikti savo darbuotojams specifinių kompetencijų.

Lietuvoje veikiančios įmonės galėjo mokyti personalą pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruotą 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtos veiksmų programos priemonę „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“, tačiau ši priemonė nebuvo susieta su įmonių daromomis investicijomis.

Lėšų darbuotojų kompetencijai tobulinti įmonėms buvo skiriama per nereguliarus projektų konkursus, kuriuose dalyvauti daugiausia galimybių turėjo didesnės įmonės, ypač mažai sulaukta smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių.

Būtina sukurti ir taikyti tokią paramos schemą, kad žmogiškųjų išteklių kompetentingumo tobulinimo priemonėmis galėtų pasinaudoti ne tik didesnės įmonės, bet ir fiziniai asmenys, ir ne tik per projektų konkursus, bet ir per visuotinę dotaciją, – taip parama būtų nuolat prieinama visą 2014–2020 metų laikotarpį. Nauja paramos schema turėtų sudaryti galimybę remti asocijuotų struktūrų, atstovaujančių ekonomikos sektoriams, įgyvendinantiems žmogiškųjų išteklių kompetentingumo projektus, skirtus vienatipėms konkrečiaus sektoriaus kompetencijoms. Tikslinga sukurti priemones, kurios leistų operatyviai tenkinti užsienio investuotojų personalo pritaikymo darbo vietoms poreikius.

Taigi tikslinga vykdyti įmonių darbo jėgos kompetentingumo didinimą užtikrinančias, taip pat smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėms ir fiziniams asmenims prieinamas priemones, rengti mokymą sektoriaus lygmeniu, remiant asocijuotų verslo struktūrų sektorinius projektus ir kompetencijų ugdymo centrus, skirtus vienatipėms tam sektoriui būdingoms kompetencijoms įgyti.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

14. Programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai ir siekiamos jų reikšmės 2017 ir 2020 metais pateikti priede.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

III SKYRIUS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

15. Programa įgyvendinama per Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos (toliau – Ūkio ministerija) ir kitų asignavimų valdytojų, dalyvaujančių įgyvendinant Programą, strateginius veiklos planus. Programos įgyvendinimui koordinuoti parengiamas Programos įgyvendinimo veiksmų planas, kurį, suderintą su suinteresuotomis institucijomis, tvirtina ūkio ministras.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

16. Įgyvendinant Programos tikslus ir uždavinius, prioritetais laikomi:

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

16.1. darnus Lietuvos regionų vystymasis modernizuojant pramonę ir didinant investicijas;

16.2. verslas, kuriantis darbo vietas, kur reikia papildomų kompetencijų, ir ilgainiui kuriantis didelę pridėtinę vertę arba kuriantis darbo vietas tose srityse, kuriose darbuotojų pasiūla didžiausia;

16.3. moksliniai tyrimai ir jų plėtra, pažangiųjų technologijų naudojimas, inovatyvių ir ekologiškų sprendimų taikymas, inovatyvių produktų ir paslaugų kūrimas ir diegimas.

17. Programos įgyvendinimas finansuojamas iš atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme atitinkamoms institucijoms, atsakingoms už Programos veiksmų atlikimą, patvirtintų bendrųjų asignavimų, ES paramos fondų ir kitų teisėtai gautų lėšų.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

18. Įgyvendinant Programą dalyvauja Ūkio ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija ir kitos ministerijos, įstaigos, įmonės ir organizacijos, nurodytos Programos įgyvendinimo veiksmų plane.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

19. Programos įgyvendinimo stebėseną vykdo ir pasiektą pažangą vertina Ūkio ministerija. Įgyvendinant Programą, veiksmų plane nurodytos institucijos iki kiekvienų metų vasario 10 d. teikia Ūkio ministerijai informaciją apie veiksmų plane nurodytų veiksmų atlikimą, sukurta naudą, kylančias problemas ir kitus svarbius teigiamus ir neigiamus aspektus.

Punkto numeracijos pakeitimas:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros
2014–2020 metų programos
priedas

**INVESTICIJŲ SKATINIMO IR PRAMONĖS PLĖTROS 2014–2020 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO VERTINIMO KRITERIJAI
IR JŲ REIKŠMĖS**

Eil. Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Vertinimo kriterijaus pavadinimas	Vertinimo kriterijaus reikšmė			Už vertinimo kriterijaus reikšmės pasiekimą atsakinga institucija
			būklė (metai)	2017 metai	2020 metai	
1.	Pirmasis Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programos (toliau – Programa) tikslas – didinti tiesiogines investicijas į gamybos ir paslaugų sektorius	Lietuvos bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) dalies, kurią sudaro formuojamas bendrasis pagrindinis kapitalas (išskyrus gyvenamąją statybą ir kultivuojamuosius išteklius), rodiklio ir atitinkamo ES rodiklio santykis	1,29 (2013)	1,1	1,2	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (toliau – Ūkio ministerija)
1.1.	Pirmojo Programos tikslo pirmasis uždavinys – gerinti investicinę aplinką	verslo aplinkos indeksas; Pasaulio banko tyrimas „Doing Business“ (vieta)	17 (2013)	17	15	Ūkio ministerija
1.2.	Pirmojo Programos tikslo antrasis uždavinys – plėtoti laisvąsias ekonomines zonas ir pramonės parkus	laisvųjų ekonominių zonų ir pramonės parkuose veikiančių įmonių investicijos (mln. eurų)	–	43,4	72,4	Ūkio ministerija
2.	Antrasis Programos tikslas – modernizuoti, integruoti ir plėtoti pramonę	apdirbamosios gamybos dalis BVP (procentais)	20,8 (2012)	ne mažiau kaip 20	ne mažiau kaip 20	Ūkio ministerija
		Lietuvos darbo produktyvumas per vieną dirbtą valandą (ES vidurkis)	66,4	73,28	78,44	

Eil. Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Vertinimo kriterijaus pavadinimas	Vertinimo kriterijaus reikšmė			Už vertinimo kriterijaus reikšmės pasiekimą atsakinga institucija
			būklė (metai)	2017 metai	2020 metai	
		procentais)				
2.1.	Antrojo Programos tikslo pirmasis uždavinys – skatinti pramonės ir paslaugų įmonių jungimąsi į tinklus ir pramoninį bendradarbiavimą	įmonių, dalyvaujančių klasteriuose, ir pramoninio bendradarbiavimo atvejų skaičiaus pokytis (procentais)	–	10 (palyginti su 2015 metų duomenimis)	20 (palyginti su 2015 metų duomenimis)	Ūkio ministerija
2.2.	Antrojo Programos tikslo antrasis uždavinys – skatinti įmones efektyviau naudoti žaliavas ir energiją	energijos suvartojimo Lietuvos apdirbamosios gamybos pramonėje intensyvumas (1 tūkst. eurų pridėtinei vertei pramonėje sukurti (kilogramais naftos ekvivalento) perdirbtų ir kitaip panaudotų gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų (išskyrus fosfogipso atliekas) kiekis (procentais)	222,9 (2012) 90	197,9 ne mažiau kaip 91	182,9 ne mažiau kaip 92	Ūkio ministerija
2.3.	Antrojo Programos tikslo trečiasis uždavinys – didinti pažangiųjų (aukštųjų) ir vidutiniškai pažangių technologijų produktų gamybą	visos apdirbamosios pramonės produkcijos struktūros dalis, kurią sudaro pažangiųjų (aukštųjų) ir vidutiniškai pažangių technologijų produkcija (procentais)	17,2 (2013)	18,5	20	Ūkio ministerija

Eil. Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Vertinimo kriterijaus pavadinimas	Vertinimo kriterijaus reikšmė			Už vertinimo kriterijaus reikšmės pasiekimą atsakinga institucija
			būklė (metai)	2017 metai	2020 metai	
2.4.	Antrojo Programos tikslo ketvirtasis uždavinys – skatinti pramonės įmonių procesų skaitmeninimą	Skaitmeninių technologijų integravimas (indekso balais)	0,41 (2016)	0,44	0,53	Ūkio ministerija
3.	Trečiasis Programos tikslas – aprūpinti Lietuvos verslą konkurencingais žmogiškaisiais ištekliais	darbdavių pasitenkinimo kvalifikuotų specialistų pasiūla lygis (procentais)	–	30	50	kriterijų matuojanti institucija – Ūkio ministerija
3.1.	Trečiojo Programos tikslo pirmasis uždavinys – didinti studijų ir profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams	aukštojo mokslo ir profesinio mokymo įstaigų absolventų, įsidarbinusių pagal kvalifikaciją (visų absolventų procentais)	–	30	50	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (toliau – Švietimo ir mokslo ministerija), kriterijų matuojančios institucijos – Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija

Eil. Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Vertinimo kriterijaus pavadinimas	Vertinimo kriterijaus reikšmė			Už vertinimo kriterijaus reikšmės pasiekimą atsakinga institucija
			būklė (metai)	2017 metai	2020 metai	
3.2.	Trečiojo Programos tikslo antrasis uždavinys – sukurti nuolat veikiančias žmogiškųjų išteklių kompetentingumo tobulinimo priemones	darbuotojai, dalyvavę remiamose programose (kaupiamaisiais vienetais)	–	13 000	65 000	Ūkio ministerija

Priedo pakeitimai:

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [412](#), 2017-06-07, paskelbta TAR 2017-06-08, i. k. 2017-09709

Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 17 d. nutarimo Nr. 986 „Dėl Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo

2.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [120](#), 2018-01-31, paskelbta TAR 2018-02-07, i. k. 2018-01940

Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 17 d. nutarimo Nr. 986 „Dėl Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo